

DAWAĆ SIĘ (86) *vb impf*

się (43), się (43).

W inf daw- (4) *Mqcz*, *LatHar*, *SarnStat*, *SkarKaz*, dąw- (1) *SkarŻyw*; *drugie a jasne*. *W pozostałych formach*: temat *daj-* a zawsze *jasne*, temat *daw-* a *pochylone*. ◇ *W formach tematów praes* *daj-* (40), dąw- (26); *daj-* *OpecŻyw*, *FalZioł*, *Mqcz*, *RejPosWstaw*, *BudNT*, *SkarŻyw* (10), *StryjKron*, *CzechEp*, *KochPieś*, *GórnRozm*, *LatHar* (4), *KlonKr*, *SkarKaz* (3), *CiekPotrSzym*, *CzahTr* (2), *SkarKazSej*; dąw- *KromRozm III*, *OrzQuin*, *RejPos* (3), *KuczbKat*, *BielSjem*, *ArtKanc* (2), *WujNT* (4), *SarnStat*, *GosłCast*, *SzarzRyt*; *daj-* : dąw- *SeklKat* (1 : 1), *RejKup* (1 : 3), *BielKron* (6 : 4), *ModrzBaz* (1 : 2).

inf dawać się (5). ◇ *praes* 1 *sg* *daję* się (4), *dawam* się (3). ◇ 2 *sg* *dawasz* się (3), *dajesz* się (1). ◇ 3 *sg* *daje* się (16), *dawą* się (11). ◇ 1 *pl* *dawamy* się (1). ◇ 2 *pl* *dajecie* się (1). ◇ 3 *pl* *dają* się (6), *dawają* się (5). ◇ *praet* 3 *sg m* *dawał* się (1). ◇ 3 *pl m pers* *dawali* się (4). *subst* *dawały* się (4), *dawali* się (1) *BielKron* (4 : 1; 339). ◇ *imp* 2 *sg* *dawaj* się (2). ◇ *con* 3 *sg m* *by* się *dawał* (1). ◇ 2 *pl m pers* *-byście* się *dawali* (1). ◇ 3 *pl m pers* *-by* się *dawali* (1). ◇ *part praes act* *dając* się (11), *dając* się (1) *RejKup* g4v, *dawając* się (3).

Sł stp s.v. dawać, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVII w.*

1. *Poddawać się pod czyją władzę*, (często w wyniku przegranej walki na wojnie), *ulegać*, *ustępować*, *podporządkowywać się*; *succumbere* *Cn* (47) : między ty włochnie byli przimufzani ci podchádzać którzy byli zwyciężeni ku oznaymieniu że sie już dawali/ y osiągnięni od fwych nieprzyaciół byli. *Mqcz* 177a.

dawać się komu (17): Bo iż Krolowie máią się zá łzcześnie/ że y nikomu niesłużą/ y wśelákich rzeczy dośtátek máią: póspolície to bywa/ iż nierádzi się dawáią domownikom ábo przyaciółom fwym [a familiaribus non libenter se patiantur admoneri] *ModrzBaz* 130; Ale to záś niofá twé [panno] święté obyczáie/ Ze/ by kto mógl być wolen/ ráczéy ci sie dáie. *KochPieś* 5. Cf *Zwroty*.

Zwroty: »dobrowolnie dawać się« [w tym: *komu* (3)] [szyk zmienny] (7): iż sie mu żadne miáftá ani zamki nie opierały/ iedno dobrowolnie dawáły *BielKron* 124, 57, 147, 231, 338, 339v, 348.

»w, pod moc [komu] dawać się« [szyk zmienny] (4 : 3): Rzekł mu [Sedechijaszowi] Ieremiafz/ wynidź przeciw Nábchodnozorowi ze wśytką rodziną swoią/ dáiąc sie mu w moc *BielKron* 95, 231, 338, 339, 340v, 348; y w moc mu się dáiąc/ niewsftydliwie się záchowáłá *SkarŻyw* 308.

»w niewolą dawać się« (2): Stąd że iefczé y dziś ten obyczáy v nich iż sie w niewolą dáią. *BielKron* 359 [idem] *StryjKron* 46.

»dawać się w posłuszeństwo [komu]« (1): Po zyęmi/ iedni go krolowie z vpominki fzukáli/ dawáiąc sie w posłuszeństwo iemu *RejPos* 81.

»dawać się [komu] w pośmiech« = *dare alicui risum, risum de se alicui tradere* *Cn* (1): A dziwnie się dawáią ludziom wpośmiech [mirabiliter se praebeant omnibus deridendos] /ktorzi by osłowie Kumáńfcy (wedle ftárey báśni) gdy znich cudzą fkorę zedrá/ w twoiey się okázác muřą. *ModrzBaz* 135.

»powolnie, powolny dawać się« [w tym: *komu* (1)] [szyk zmienny] (1 : 1): co im każe czynić powolnie sie dawáią *BielKron* 228; A iefliby w tym co mógl pomoc Krol Polfki/ coby ku pożytku Rzeczypóspolitey Krześcijáńfkiey/ ná to sie wam dáwa powolny *BielKron* 410.

»dawać się winnym« [w tym: czego (1), z czego (5), komu (6), za kogo (1), w czym (2)] = *przysznawać się* [szyk zmienny] (15): *OpecŻyw* 169v; dawam się wynien iego. s. miłocy/ y proŝe łobie na wŝpomozienie pana Iefu Christa *SeklKat* X, V4; *RejKup* g4, Ee; Przeto grzech ŝwoy baczył ŝnadnie/ Pánu ŝwemu ij wyznawał/ A winien ŝie z niego dawał *BielKom* D4; *BielKron* 176; Criminibus illis pro rege se supponit reum, Dáye ŝie winnym zá królá/ záłtępuye królá. *Mącz* 312a; *ArtKanc* M19; *LatHar* 78, 133, 137; *CzahTr* B2, H3v; *GosłCast* 71.

a. *Oddawać się z zaufaniem, polecać się, powierzać się* [tym: komu (6)] (10) : *Tendere manus supplices alicui vel apud aliquem*, Dáwać ŝie álbo modlić ŝie/ zmiłowania żądać *Mącz* 444a.

Zwroty: »pod łaskę dawać się« (1): Ná ten czás tu porząd cnych Krolow ŝie podáie: Pod wálzmoŝci obronę/ y łálkę ŝie dáie. *KlonKrGum* Av.

»pod, w moc [komu] dawać się« [szyk zmienny] (2 : 1): *RejKup* o3v; A poŝemy [poŝy] do Polŝki/ náłzey miłey mátki/ Dawáiąc ŝie iey pod moc/ ze wŝyŝtkimi ŝtátki. *BielSjem* 4; Kryŝte zbáwićielu náłz [...] Iáć ŝie tobie w moc dawam y z duŝzą y z ciálem *ArtKanc* L5v.

»dawać się na naukę [komu]« (1): dáię ŝie wŝyćiek ná náukę S. koŝciołowi Rzymŝkiemu *SkarŻyw* 203.

»dawać się pod, w obronę« [w tym: komu (1)] [szyk zmienny] (2 : 1): inni Miŝtrzowie thego zakonu [...] łamáli thy práwá Krolom Polŝkim/ poŝtronnym ŝie dáiąc w obronę *BielKron* 231, 62; *KlonKrGum* Av.

»dawać się w opiekę« (1): Słyŝzimy teŝ to/ iákie rádoŝci/ iákie pociechy káŝdemu przypadáią ktokolwiek pilen they ŝwiętey woley iego/ [...] á dawa ŝie w ŝwięthą opiekę iego. *RejPos* 86.

»[komu] w rząd dawać się« (1): Iáko ŝie tey dziećinie wrząd dáiećie/ która nie mowi/ áni ŝie zda rozumieć? *SkarŻyw* 27.

b. *Pozwalać zawładnąć sobą* [czemu] (2) : Przeto Páná oczekaway/ A nieŝzczęŝciu ŝye nie daway *KochPs* 38.

Zwrot: »w moc dawać się [czemu]« (1): Apotym Enealá pytać wnet poczęłá. Przeczby ŝie ták w moc dawał morŝkiej niepogodzie? *PudłDydo* A3.

2. *Zdawać się; causam suam alicui permittere* Cn [na kogo (4), na co (10)] (14) : *OrzQuin* E3; W rzęczach [!] trudnych dawać ŝie ná mądrego iáko na głos Boży. *SkarŻyw* 332 marg; *SkarKazSej* 684a marg.

Przysłowie: kto ŝye ná ludźye dawa/ połowicę tráci *KromRozm* III N4v.

Zwroty: »dawać się na łaskę [komu]« (2): Nietak byŝzie blaznie ŝtroić Kto by chczyal mył vpokoić [...] A ŝklonić ŝie panu ŝwemu Daiąc ŝie na Láŝke iemu. *RejKup* g4v; *BielKron* 143.

»dawać się na miłosierdzie« (1): á vpadłes przedemną ná koláná ŝwoie/ á dawalŝ ŝie ná miłosierdzie moie *RejPos* 177.

»na radę dawać się« (1): lecz niewiem co lepszego/ ná twoię ŝie radę dáię *SkarŻyw* 332.

»na rozsádek [czyjŝ] dawać się« (4): Aby zwierzchnoŝć ŝtolice Rzymŝkiej we wŝytkim ználi/ y ná iey ŝie rozłádek ze wŝzelákim przyŝtoynym wedle Bogá poŝłuzieńŝtwem/ dawáli. *SkarJedn* 369; *CzechEp* 334; *SkarKaz* 418a; *SkarKazSej* 675a.

»dawać się [komu] na wolą« [szyk zmienny] (2): *BierEz* K4v; Przykazania Boże abys łtrzegł á zachowawał ie, Bogu miłemu daiącz fie na wolą iego zawždy. *FalZioł* V 66.

3. Ofiarować się (7) :

dawać się komu (7): Tyś chciał łzáty iego widzieć: á on łam fie tobie dáie *SkarŻyw* 91, 278 [2 r.]; DAieć fie Ciało pod ołobą chlebá/ y Krew pod ołobą winá *LatHar* 194 [*idem SkarŻyw* 278]; *SkarKaz* 243b; Ześ nam nietylko być dał: ále by łzczęśliwie Káždy żył/ łam fie dawałz włzytkim lutościwie. *SzarzRyt* B3. Cf. *dawać się komu ku czemu*.

dawać się kornu ku czemu (4): [ciało Chrystusowe] Może fie ku pożywaniu włzytkim dáwać *SkarKaz* 205a.

4. W funkcji strony biernej; bywać udzielanym, czynionym; datum esse *Vulg* (17) : Czału tełz ktory fie długim obiadem v ludzi dáie/ tráćić niechciał. *SkarŻyw* 87.

dawać się według czego (1): A włzákże włzyftkie inné Dożywoćia/ według Conłtituciy piérwłzych zołtáwác y dáwác fie máia. *SarnStat* 87.

dawać się komu (6): Sumpt ták do połyłania do innych PP. Rad/ iáko ná Połty/ któрым fie łtácyce dawáia/ y ná té gońce/ ma byđz z łkárbu náśzého Polłkiego y Litewłkiego *SarnStat* 45. Cf *Frazy*.

Frazy: »[komu] dobrodziejstwa dają się« (1): Gdzie fie wielkie ludziom y cudowne dobrodzieyftwá dáia/ na cześć Pánu Bogu w Troycy iedynemu. *SkarŻyw* 227.

»daje się Duch Śwíety« (1): iż przez włózenie rąk Apołtołłkich dáie fie duch śwíety [*daretur Spiritus sanctus*] *BudNT Act* 8/17 [18].

»nauki dawają się« (1): A kiedy łie w tym Práwie miłóść przykázuie/ tedyć też náuki łie dawáia o tych włzyftkich łprawách y vrzędziech/ ktore zá miłóścią iść zwykły. *KuczbKat* 316.

»[komu] odpowiedź się daje« (1): Przetoż ná to tá fie im odpowiedź dáie *RejPosWstaw* 44.

»pobudki dają się« (1): A ktoż ná oko nie widzi wíetłzey vcźciwości y porządku/ kiedy y przed poświácaniem y po poświácaniu rozmaíte fie pobudki do nabożeńłwa ludzkiego daia? *LatHar* 77.

»[komu] pochwała daje się« (1): Złym przygáná, á dobrym pochwałá fie dáie. *CiekPotrSzym*)?(3v.

»daje się przestroga« (1): ná vkrocenie wyłokiego obiáwienia/ dáie fie ná ludzką krewkość przełtroga. *SkarŻyw* 196.

»daje się przodkowanie [komu]« (1): ále fie początek od iedności poczyňa/ y dáie fie przodkowanie Piotrowi/ áby fie ieden kołcioł być pokazał. *SkarKaz* 606a.

»przyczyna daje się [do czego]« (1): iż złemi ludzkimi pożądlivościami y pokoy bywa wzrúfzan: y przyczyna fie dáie y do wymyślania vłtaw/ y do włzczynánia woyny [*et causam datam esse tum legibus excogitandis, tum bellis gerendis*] *ModrzBaz* 101v.

»przykład [komu] daje się« (1): y przykład zły ludziom fie dáie *GórnRozm* C4v.

a. Być ofiarowanym (4) :

dawać się komu (1): Bo dla tego nie rzekł/ ktore fie wam dawa/ ále ktore fie zá was dawa *WujNT* 286.

dawać się za kogo (3): A wzięwłszy chleb/ dzięki vczyniwłszy łmał/ y dawał im mowiac: Toć iełt ciało moie/ ktore fie zá was dawa [*pro vobis datur*]. *WujNT Luc* 22/19, s. 286 [2 r.].

*** *Dubium* (1) : Sybillá Frygia. [...] łtára/ łroga/ żáłořna/ z nágiemi rármiony/ rołpuściwłzy włoły/ twarz łchyliwłzy páłcem vkázuie/ dáiąc łie powoli/ ták mowi *BielKron* 134.

Synonimy: **1.** *poddawać się, ulegać, ustępować*; **a.** *polecać się, powierzać się*; **2.** *spuszcząć się, zdawać się*; **3.** *ofiarować się, poświęcać się*; **4.** *czyniony, udzielan*; **a.** *ofiarowany*.

Formacje pochodne cf DAĆ SIĘ.

Cf **DAWAN, DAWANIE**

KCh, HJ